

ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ
ПАРЛАМЕНТІ МӘЖІЛІСІНІҢ

Д Е П У Т А Т Ы

Д Е П У Т А Т

МАЖИЛИСА ПАРЛАМЕНТА
РЕСПУБЛИКИ КАЗАХСТАН

010000, Астана, Парламент Мәжілісі

20 __ жылғы « __ » _____

№ _____

010000, Астана, Мажиліс Парламента

« __ » _____ 20 __ года

2024 жылғы 20 наурызда жарияланды

Қазақстан Республикасы
Премьер-Министрінің
орынбасары
Т.Б. Дүйсеноваға

ДЕПУТАТТЫҚ САУАЛ

Құрметті Тамара Босымбекқызы!

Осы күндері елімізде саяси транзит басталып, Мемлекет басшысы – Президентіміз Касым-Жомарт Кемелұлы болғанына 5 жыл толып отыр. Осы 5 жыл ішінде Президентіміз кітап сүйер қаумды қалыптастыру, кітап оқу мәдениетін дамыту таралы мәселені күн тәртібінен түсірген емес.

Биылғы Атырауда өткен дүбірі Құрылтайда Президент мемлекеттік басқарудың барлық деңгейінде кешенді шаралар қабылдау қажеттігін атап көрсетіп, кітапті сүйіп оқитын ел жобасына қайта тоқталды.

Мемлекет басшысының осы мәселеге ерекше назар аударуының себебі – кітап оқу ұлттың дамуы мен бәсекеге қабілеттілігінің негізгі шарты екендігімен байланысты.

Бұл ретте, айта кету керек отандық авторлар мен баспагерлерді мемлекеттік қолдау негізінен оқулықтар мен әдебиеттерді басып шығаруға тапсырыс берумен ғана шектеліп отырғаны алаңдатады. Ведомстволық көзқарастар басым болып, ортақ мемлекеттік мүдде көрінбей кетеді.

Бүгінде дүкендерде кітап сөрелерінде ұлттық әдебиет пен кітаптар саны артқанымен, бұл жұмыс тым баяу жүргізілуде.

Сондықтан Мемлекет басшысының таяуда өткен Ұлттық құрылтайда осыған қатысты берген тапсырмасын негізге ала отырып, қолданыстағы мемлекеттік бағдарламалар мен жобаларға кешенді түзету енгізу қажет деп санаймыз.

Бұл шара бірнеше бағытты қамтуы керек:

Бірінші. Отандық кітап басып шығару ісін субсидиялау форматын өзгерту.

Қолданыстағы форматтың әлсіз жақтары – субъективтілік, формальдылық, ал кейбір тұстары сыбайлас жемқорлықтың бар екенін көрсетеді. Жағдайды өзгерту үшін мемлекеттік тапсырысты Президент айтқан нақты ұлттық құндылықтар бойынша шығармалар әзірлеуге бағыттаған жөн.

Сапасы жоғары, сұранысқа ие контент жасай алатын авторлармен ұзақ мерзімді келісімшарттар қажет.

Екінші. **Кітап индустриясы мен кітапқұмарлар қоғамының инфрақұрылымын** қайта құру қажет.

Бұл ретте, кітап индустриясының тиісті тізбектерін қайта құрған жөн. Ересектерге арналған мұндай тізбектер мынадай буындардан тұруы ықтимал: **автор – әдеби агент – баспасөз – мемтапсырыс – меценанттар – социология – маркетинг – баспа – кітап дүкендері мен дүңгіршектер – оқырман.**

Үшінші. Қалалар мен ауылдардың әлеуметтік-мәдени стандарттарын өзгертіп, оқырмандар мен тұрғындардың санына шаққандағы кітап дүкендері мен дүңгіршектердің, кітапханалардың стандарттық сандарын қажетті көлемін анықтаудың маңызы зор.

Өкінішке қарай, ауыл түгілі қалаларда кітап дүкендері мен газет дүңгіршектері көзден ғайып болып кетті.

Сондықтан баспа өнімдерін, газет-журналдар сататын бірыңғай үлгідегі **туристік дүңгіршектер желісін** құру керек. Мысалы, мындай жүйе Еуропада елдерінде, Әзербайжанда, Ресейде және басқа да елдерде орын алған.

Төртінші. Қарапайым қағаздан бастап полиграфиялық жабдыққа дейін импортқа жүз пайыз тәуелді кітап индустриясы саласына экономикалық тұрғыдан ынталандыру жүйелері қажет.

Салық реформасы аясында кітап пен газет шығарушыларды 10 жыл мерзімге салықтан босату керек. Мәселен, қосылған құн салығының нөлдік мөлшерлемесі ұлттық кітап шығаруды қолдаудың пәрменді шарасы ретінде 39 елде – Ұлыбританияда, Үндістанда, Бразилияда, Мексикада және басқа да елдерде қолданылады.

Бесінші. **Авторлық сыйақы төлеу қағидаларын, оның мөлшері мен төлеу тәртібін әзірлеу және бекіту қажет.**

Лайықты сыйақы алу үшін жағдай жасау отандық авторлардың шығармашылық белсенділігін арттырып, оларды баспаға тәуелділіктен құтқарады. Сонымен қатар, кітап-баспа инфрақұрылымының өкілдерімен бірлесіп, авторлық және сабақтас құқықтар туралы заңнаманы ретке келтіру керек.

Алтыншы. Кітапқа деген қызығушылық отбасында қалыптасуға тиіс. Әрбір үй мәшiне не гаджет санымен емес, кітап сөресі ішіндегі кітаптарымен мақтануы тиіс.

Бұл ретте, баласына ата-анасы үлгі көрсетуі керек.

Біздіңше, баланың рухани әлемін байытатын құрал – электрондық ойындар емес, кітаптар. Балаларға арналған дайджесттер, ғылыми-танымал журналдар мен сайттар, ең алдымен қазақ тілінде шығарылуы керек.

Жетінші. Кітап оқу әдетін **мектеп қабырғасынан бастап** дамыту керек.

Негізгі әдеби шығармаларды оқу, олар бойынша түсінгенін айту, олар бойынша эссе жазу мектеп бағдарламасына қайтарылуы тиіс. Кітап және кітап оқу күндерін өткізу қажет. Бұл ата-ана мен бала арасындағы сенімді, түсіністікті арттырады, бұл өз кезегінде үй ішіндегі дүрбілженді, ажырасуды азайтып, отбасылық зорлық-зомбылықты тежеуі ықтимал.

Сегізінші. Мектеп – кітапхана желісі бойынша жүйелі жұмыс жүргізілуге тиіс. Қазір мемлекет есебінен шығарылып жатқан кітаптар ол жаққа барып жатып қалмауы тиіс. Барлық оқушылар жергілікті кітапханаларға жазылып, оқырмандар қатарына қосылулары керек. Оларға арналған көрмелер, кездесулер, конкурстар, әдеби іс-шаралар өткізілуге тиіс.

Жалпы айтқанда Президентіміз қоғамда патриотизм, жасампаздық, заңға, аға буынға деген құрмет сияқты және басқа да құндылықтарды қалыптастыру міндетін үнемі айтып келеді.

Бұған көбіне кітап оқу арқылы ғана қол жеткізуге болады.

Барлық мемлекеттік органдар осыны қаперлеріне алулары қажет.

Совет заманында, қазақ жазушыларының туындылары жүздеген мың тиражбен, ал ең танымал қазақ газет-жорналдары 500-600 мың тиражбен тарайтын кезенді де көрдік. Еліміз Тәуелсіздігін алып, халық саны еселеп артқан заманда бұндай жағдай қайталанбайды дегеннің өзі асқан қателік! Бұған тек жүйелі, табанды жұмыс атқаруымыз шарт!

Жалпы алғанда, фракциямыздың депутаттары өз тарапынан қажетті заңнамалық шаралар арқылы отандық кітап шығаруды институционалдық тұрғыдан нығайту үшін Үкіметке жәрдем көрсетуге дайын.

Осылайша, Мемлекет басшысының тапсырмасы толыққанды іске асырылуы керек.

**Қазақстан Республикасы
Парламент Мәжілісінің депутаты,
«AMANAT» Партиясы
фракциясының мүшелері**

**А. Сарым
А. Әлтай
Ж. Әшімжанов
С. Пономарев
Ү. Шапақ
Е. Саиров
Е. Сатыбалдин
Ұ. Тұмашинов**

**Қазақстан Халық партиясының
фракциясы мүшесі**

И. Смирнова

**Бірмандаттық аумақтық
сайлау округы бойынша
сайланған депутат**

Е. Бапи